

Ђорђе Милошевић
РУСИЈА
Поглед у будућност

Уредник
Зоран Колунџија

Ђорђе Милошевић

РУСИЈА
Поїлед у будућности

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

ПРЕДГОВОР

Русија је децембра 2011. добила нови парламенат, а марта 2012. новог (старог) председника и нову владу. Тиме је заокружена политичка активност која практично није ни престајала од претходних избора. Истовремено је отклоњена дилема о новом председнику која је толико мучила домаћу, а још више инострану јавност. Русија је, по оцени аналитичара, тако ушла у нову фазу свог историјског развоја који би требало да је уврсти међу политички стабилне, војно и економски снажне и демократски развијене чланице светске заједнице.

Избори су повод и централна тема ове књиге, али не и основни мотив њеног настанка. Жеља ми је да читаоце упознам са најзначајнијим догађајима из новије руске историје и другим сазнањима о највећој земљи света до којих сам дошао током дугогодишњег боравка у овој земљи; да саопштим чињенице које стално извиру из свакодневног живота, да укратко подсетим на њену совјетску прошлост, посткомунистичку садашњост и – што је моја основна намера – да читаоцу саопштим планове о њеној будућности онако како су је замислили и дефинисали руководиоци државе.

Прихватио сам се ђаволски тешког посла. Не претендујем, међутим, да будем арбитар нити тумач догађаја које описујем. То препуштам политичарима, аналитичарима и историчарима – онима који су компетентнији од мене. Пишем о Русији као професионални новинар који у тој земљи борави дуги низ година, који деценијама, из дана у дан, прати збивања и процесе, чији се ни узрок ни последице не могу увек са сигурношћу објаснити, наслутити или предвидети.

С обзиром на огромну шароликост земље у сваком погледу и обиље догађаја који прате свакодневни живот, Ру-

сија представља неисцрпан извор информација за новинара. Желим да кроз причу дочарам руску свакодневницу, не бежећи од осетљивих догађаја и понекад веома непријатних пропратних појава на које нису имуне ни друге земље.

Чињеница је да код нас (да и не говорим о међународној јавности) има доста људи који о Русији имају непотпуне, па и погрешне представе; који се поводе за стереотипима, имају предрасуде или су једнострано информисани о руској свакодневници, њеној политици, економској о војној моћи, њеном међународном положају, утицају и могућностима деловања на међународној сцени. Желео бих да овом књигом дам скроман допринос сагледавању реалности данашње Русије. Трудио сам се да будем максимално објективан и оставим по страни своје личне емоције.

Постоји астрономија, а постоји и астрологија – написао је један познати руски аналитичар осврћући се на неке нерелативне оцене и прогнозе око међународних кретања. Настојао сам да избегнем све што би могло да личи на астрологију.

Како су Русија и њени грађани доживели и преживели распад Совјетског Савеза и друге ломове у последње две деценије? Били су на ивици понора али су успели да стану на ноге. Шта су за последње две деценије успели да ураде, пред каквим се тешкоћама и изазовима још налазе? Како се носе са економском кризом која није мимоишла ни Русију, како парирају западним партнерима који настоје да њену снагу и утицај што више ограниче? Зашто се западни свет, а посебно Вашингтон, са великим подозрењем односи на поновни избор Путина за председника? Ко су перјанице руске опозиције, чију подршку имају и ко их финансира? Какви су односи са нашом земљом, коју Москва сматра најважнијим партнером у региону? И, што је веома битно, какви су планови, жеље и могућности новог парламента, нове владе и новог председника који се осам година већ налазио у Кремљу? Једном речи, какав је поглед у будућност, како сам и насловио ову књигу.

Током писања књиге наилазио сам на одређене тешкоће, спутавања. Садржина моје три претходне књиге такође се највећим делом односи на Русију; писао сам о Русији на раскршћу између совјетске прошлости и демократске – будућности, о тешким временима деведесетих година током којих умало није дошло до грађанског рата, а затим и о рату у бившој Југославији виђеном из Москве. У овој књизи нисам желео да се понављам, али у појединим случајевима то је било просто немогуће избећи. Данашњу Русију, Русија у првој деценији 21. века нисам могао да „извучем“ из контекста догађаја у претходним годинама. Неке кључне историјске догађаје и процесе нисам могао заобићи, прећутати их, јер се без тога ни руска садашњост не би могла разумети.

Иако је Владимир Путин у једној прилици рекао да ће Русија у догледно време бити земља у којој ће се комфортно живети, а њени грађани са поносом истицати чији су поданици, нисам сасвим сигуран да ће се таква визија брзо и сигурно остварити. Постоје краткорочни и дугорочни планови о економском развоју, јачању демократије, војној реорганизацији и одбрамбеној доктрини, постоје планови развоја здравства, школства и свих других области и делатности. Планови и програми су, међутим, једно, а стварност и услови за њихово остваривање – нешто сасвим друго, често диктирано непредвидивим околностима. Пракса последњих година је то много пута потврдила. Ипак, са приличном дозом сигурности, може се предвидети да ће Русија са новим руководством, новим парламентом, новом владом и новим шефом државе, наставити да иде путем јачања демократизације, економског потенцијала и социјалне сигурности. У томе ће свакако наилазити на унутрашње тешкоће али и на разна подметања из иностранства. Упркос реторичким тврдњама на Западу да желе јаку и стабилну Русију, многе чињенице показују управо супротно. Она им представља препреку у настојању да политички, економски и војно доминирају светом. Зато им јако смета поновни долазак Владимира Путина

у Кремљ, јер у њему виде енергичног заштитника руских државних и националних интереса. Њима би више одговарао један нови Јељцин. То није моја констатација већ тврдња људи који су на најодговорнијим државним и политичким функцијама и који знају много више од мене. Тако мисле и поједини аналитичари на Западу који се не устручавају да јавно износу своја мишљења.

Живимо у једном од најтежих периода у модерној историји човечанства; најкомпликованијих, најнеизвеснијих па и најопаснијих. Глобална економска и финансијска криза испровоцирана незајажљивом похлепношћу појединих центара моћи прете да многе земље доведе на ивицу егзистенције. Примена силе и претње силом не само да не јењавају, него се и појачавају. Појединачно и колективно насиље постало је норма понашања и унутар појединих ограничених средина и у међународним односима. Многи примери потврђују крилатицу да је човек човеку постао – вук.

Настојао сам да у овој књизи, као професионални спољнополитички новинар, изнесем сопствена запажања и пренесем планове и програме оних људи у Москви који су најодговорнији за судбину и будућа кретања у највећој земљи света. Свестан сам да се понешто од тога – у позитивном или негативном погледу – неће допасти неким читаоцима који имају своју, често погрешну представу о Русији. Ја нисам желео да представим земљу онаквом каквом би неки желели да је виде: свемоћним гигантом у политичком, економском и војном смислу коме нико ништа не може, која је апсолутно нерањива и довољна сама себи, нити пак као банана – републику која је сировински прирепак Запада. Русија није ни једно ни друго. Она је после великих тешкоћа пребродила кризу, стала на ноге и нашла своје место у међународној заједници које јој припада и које јој, надам се, а то и желим – нико неће моћи да оспори.

Аутор

ГЛАВА I

ПОЧЕТАК ВЕЛИКИХ ЛОМОВА

Време је да се Русија умом схвати

Једну од мојих претходних књига започео сам познатом крилатицом песника и мислиоца Фјодора Тјутчева, изреченом пре готово век и по, да се „умом Русија не може схватити ни аршинима општим измерити већ да се у њу може само веровати“. Читав век касније, Иван Губерман му је одговорио да је „одавно дошло време да се Русија умом схвати“.

Сложио бих се са констатацијом Губермана, али мислим да је крилатица Тјутчева и даље актуелна. И после готово две деценије боравка у тој земљи, долазим до закључка да неке ствари о Русији, обичајима, наравима, ћудима и руској свакодневници још нисам до краја схватио, разумео, растумачио.

То само на први поглед може да изгледа чудно. Знам Русе, интелектуалце, који су рођени, одрасли и стасали у тој држави, стигли до старосне пензије, а нису проникли у све ћуди сопствене земље и свога народа. А и како би када им је земља толико велика, толико разнолика, разапета од Камчатке до Калињинграда и од Тајмира до Каспија; када на њеној територији живи стотинак народа, када се у њој говори на више десетина језика; када су у њој, осим основне, православне, заступљене све религије овог света?

Такође знам да постоје људи који из Москве целог живота нису никуда макли. Да ли знате – кажу ми руски пријатељи – да има Московљана са периферије града и Подмосковља, који целог живота нису дошли у центар десетоми-

лионске метрополе, који никада нису видели Црвени Трг? А да и не говоримо о људима из дубоке глубинке (провинције) чији радијус кретања за цео живот понекад износи само неколико километара у пречнику. Да, кажем мојим пријатељима, али ја знам неке ваше суграђане који су прокрстарили светом, који „доручкују у Лондону, ручавају у Њујорку, а вечерају на Хаитима“. Такође им кажем да данас нема државе, нема престонице, нема познатијег летовалишта у свету где није крочила нога руског човека.

Све је то слика разнообразности руског народа и друштва, његових обичаја, навика, његове природе али и последица историјских и других околности.

Али, о томе касније. Најпре ћу се осврнути на најактуелније догађаје и процесе за последње две деценије који се поклапају са збивањима на међународној сцени, који су потресли свет, променили географску и политичку карту и у многоме определили даља политичка и економска кретања у свету и у самој Русији.

Долазећи у Москву по други пут у својству сталног дописника званичне агенције *Танјуи*, половином 1992. године, нисам очекивао да ћу доћи у – условно речено – други град и другу земљу. Готово ни трага од Москве какву сам знао крајем шездесетих и почетком седамдесетих година. Био сам просто запањен променама, најчешће – у негативном смислу. Некада чист и уредан град, иако помало суморан због једноличности и некакве учмалости – претворио се у неуредну, прљаву метрополу, крајње оскудно снабдевену, са разрованим тротоарима и коловозима, неокреченим фасадама зграда. На улицама се осећао неред: нешто што је било успостављено и што је трајало неколико десетина година, сада се рушило, а друго, ново, још се није уобличило и заживело. Та испреплетаност старог и новог стварала је утисак расула, несигурности. Касније ћу се дуже и детаљније задржати на приликама раних деведесетих година и осврнути на драматичне догађаје који су им претходили.

Москва – Берлин – Москва

Пишем о Русији, а почећу од – Немачке. Да ли је то на месту, да ли је то логично? На први поглед – није. Али, ја сам се одлучио на такав почетак јер су се догађаји у Немачкој и у Совјетском Савезу – чији је наследник Русија – надовезивали једно на друго. То уочавам можда јасније од других, јер сам се самим крајем шездесетих година налазио у Совјетском Савезу као стални дописник *Танјуиа*, затим у Чехословачкој, када је источни блок почео да се руши као кула карата, а у најкритичнијим годинама, када се преламала историја, када се рушио Берлински зид и када се Намачка уједињавала, налазио сам се у Берлину. Од 1992, дакле у време великих превирања, поново сам у Москви, сада већ у постсовјетској Русији. И свугде – као званично акредитовани стални дописник државне агенције *Танјуи*. Када је ова агенција као све друго што је било државно, заједно са државом почело да се урушава, почео сам да радим за друге медије.

Не тврдим да су рушење Берлинског зида и уједињење Немачке, чега сам био непосредни сведок-очевидац – у најдиректнијој узрочној вези, али сматрам да је једно са другим доста повезано. Да Совјетски Савез није био на издицају, да његова улога и утицај нису почели драстично да опадају, да је на кормилу огромне државе била нека друга личност, а не Михаил Сергејевич Горбачов, питање је каква би обрт имали догађаји који су се захуктавали.

Данас је сасвим извесно да су догађаји у источноевропским земљама и Совјетском Савезу самим крајем осамдесетих и почетком деведесетих година прошлог века део једног те истог историјског процеса и да је оно што се догађало у социјалистичким земљама Источне Европе нека врста увода у распад Совјетског Савеза. И обратно: догађаји у Совјетском Савезу нагостили су и проузроковали – директно или индиректно – збивања у Источној Европи. Својим ушима сам слушао од једног угледног немачког

аналитичара код Бранденбуршке капије током еуфорије уједињења: комунизам и социјализам су готови, за навек. На реду је Совјетски Савез, односно Русија.

Тек тада, присетио сам се разговора са једним немачким колегом, неколико година раније у Источном Берлину. Било је то време непосредно пре рушења Берлинског зида, нестајања Немачке Демократске Републике, уједињења Немачке, нестајања Варшавског уговора и краха комунизма и социјализма. Совјетски Савез је формално још постојао, али ће се испоставити да је преживљавао последње године, односно месеце.

Немац је био друштвено веома ангажован и имао је прилично високи углед у политичким и интелектуалним круговима. Седели смо у једном кафеу недалеко од Александер плаца. „Хер Милосевиц“, рекао ми је саговорник, „видите шта се догађа у источноевропским социјалистичким земљама, шта се дешава код нас. Точак је изгледа кренуо и више се не може зауставити. Нестајемо ми (мисли на Немачку ДР као државу), нестао је или ће ускоро нестати социјализам у источним земљама, а бојим се и за судбину Совјетског Савеза“. Немачки колега је *Оши* (израз у жаргону за грађане Источне Немачке, изведен од речи *ost* – исток) и искрено верује у идеју социјално праведног друштва, социјализма. Испада да је мој немачки колега реалније сагледавао процесе од неких наших званичника и дипломата у Берлину који су чак и у то време веровали у даљи опстанак социјализма и комунизма.

Улога Горбачова у уједињењу Немачке

Уочи обележавња 40-годишњице стварања Немачке ДР, источнонемачки лидер Ерих Хонекер на једном скупу у Берлину говорио је о тренутној крајње сложеној ситуацији. Приликом изласка из сале где је скуп одржан, прилази ми високи функционер Министарства иностраних послова

кога знам од раније и каже ми шапатам: „Хер Милосевиц, чули сте шта Хонекер каже о Берлинском зиду“. А онда још тише, као више за себе, пита: „Да ли је то реално у тренутку када Совјети раде то што раде и када нас притискају са свих страна. Ако падне зид, пала је и Немачка ДР, а са њом и цео социјалистички свет“. „Ауф видерсен хер Милосевиц“ каже ми функционер у чијем гласу осећам истовремено резигнираност, огорчење и разочараност. Као да је помислио: нека иде све до ђавола, доста ми је свега.

На прославу 40-годишњице стварања Немачке ДР позван је и совјетски лидер Михаил Горбачов. За разлику од свих ранијих долазака, овога пута у Берлину нема еуфорије. На улицама нема совјетских застава нити транспарената са добродошлицом. Нема ни масе која би клицала. Горбачов је пројурio аутомобилом од аеродрома до резиденције, сутрадан положио венце на гробље совјетским војницима у Трептов парку, а затим присуствовао свечаној вечери у Палати републике.

И док у Палати републике траје свечаност, на централном берлинском тргу, Александер плацу, полако се окупљају демонстранти. Они узвикују пароле „Слобода!“, „Нећемо бежати!“ и позивају Горбачова да им се придружи: „Горби, спаси нас, Горби, помози нам!“. Једна од најпознатијих крилатица била је „Ми смо народ“. Такорећи преко ноћи, она је преиначена у парољу „Ми смо један народ“. Та трансформација значила је да Немци на истоку хоће уједињење са сабраћом на западу, јер су *један народ*. У једној од претходних књига описао сам како сам се са једним чешким колегом *инфилтрирао* међу демонстранте али то овог пута нећу поновити.

Многе чињенице демантују тврдњу Горбачова да „другачије није могло бити“ , да је „урадио све што је могао“ и да су они који су дошли после њега криви за све негативне последице које су проистекле из пораза у хладном рату.

Познати обавештајац Немачке ДР Маркус Волф каже у једном интервјуу више година после уједињења Немачке да се веома разочарао у Михаила Горбачова: „Написао сам му два писма у којима сам га молио да употреби свој лични ауторитет у Немачкој и затражи да се не прогањају припадници источнонемачке обавештајне службе и њихови сарадници на западу. Али он није ни прстом мрднуо да би спасао не само њих него и читаво руководство Немачке ДР које је препуштено судбини“.

Маркус Волф каже да је Горбачов могао такав захтев да постави да је желео. Он се позива на блиског сарадника канцелара Хелмута Кола, Хорста Телчика, који каже да су на Западу очекивали да ће Горбачов поставити такав захтев. Али, он је изостао.

Горбачов се присећа доласка у Берлин 16. октобра 1989. Он наводи и пароле којима га је маса дочекала („Горби, слобода“, „Остани овде месец дана“ и др.).

„Пољски премијер Тадеуш Мазовјецки пришао ми је и упитао: „Михаиле Сергејевичу, разумете ли немачки?“ Одгорио сам му да бих са неким научним радом имао тешкоћа али ово што они вичу – разумем. Мазовјецки ми на то одговара: „Онда разумете да је ово крај!“

Горбачов у закључку каже да је у Немачку први пут дошао 1966. и да у срцу још осећа бол од разарања, жртава и ужаса нацизма. „Али, колики су пут прешли Немци после рата! Како на Истоку, тако и на Западу. Понизили су се, молили за опроштај, створили велико дело антинацистичког и демократског прочишћења. Не може се ни замислити да би они могли да буду одговорни за Хитлера за вјеки вјеков. Сви, изгледа, тако мисле данас“.

Да ли је рушење Берлинског зида и уједињење Немачке са индиректним последицама које су проистекле наредних година – донело срећу и другим народима Европе? Да ли се можемо сви заједно радовати рушењу једног, а успостављању других зидова, спајању једног, а раздвајању других наро-

да? По којим је то критеријумима (осим оних наметнутих) српски народ практично држан у гету и две деценије му се није дозвољавало да слободно путује светом? Како је то рушење једног зида срећа за један, а ограђивање вештачким зидом срећа за друге народе? Да ли је уједињена Немачка прихватила савет Ханса Модрова да не би требало да буде „званична страна у грађанском рату на тлу земље у којој су остали крвави трагови Хитлеровог Вермахта и у којој је немачка спољна политика била посебно обавезна на опрезност и уздржаност“? Није прихватила и, по мојој оцени, сноси значајну дозу одговорности за оно што се десило на просторима бивше Југославије деведесетих година. Прераним признавањем Словеније и Хрватске, безрезервним подржавањем ових двеју бивших југословенских република и многим другим потезима, она је у доброј мери допринела хаосу на тлу бивше Југославије стављајући се на једну страну у грађанском рату, не марећи за последице и не водећи рачуна о критеријумима правде и објективности.

Подсетио бих и на изјаву у свету познатог и веома цењеног бившег немачког канцелара Хелмута Шмита на конгресу Социјал – демократске партије 4. децембра 2011, у којој се веома критички осврнуо на немачку спољну политику и шефа дипломатије Гвида Вестервелеа.

Ако немачки министар спољних послова Вестервеле мисли да је наступ у Триполију и Кабулу важнији од сарадње са Атином, Лисабоном и Мадридом, онда је то штетна немачко-национална политика чврсте руке – рекао је Шмит. Поводом кризе евра, он упозорава да Немачка не би смела да заборави своју историјску одговорност.

А шта тек рећи о једној каснијој изјави Вестервелеа у којој је рекао да се приступ Немачке индустријским сировинама мора осигурати ако је потребно и применом оружане силе. „Свугде где не напредујемо дипломатски, као што су на пример борба против тероризма и пиратерије, не преостаје нам ништа друго него да уз оружану силу заштитимо наше

морнаре“, додао је Вестервеле. Па онда, изјава овог истог немачког дипломате који каже да су границе Европе зацртане (са Косовом и Метохијом као независном државом) и да се више неће мењати? Ко вам је, господине Вестервеле, дао право да одређујете које су границе трајне, а које нису?

Узгред речено, Немачка је крајем 2011. године стопирала давање статуса кандидата за улазак у ЕУ Србији јер су два немачка војника била повређена приликом демонстрација на северу Косова. Због два повређена немачка војника (на српској земљи) – стоп за кандидатуру, казна за целу земљу. Па како је онда требало казнити Немачку и друге фашистичке државе за више од милион српских жртава у два светска рата, такође на српској земљи? И за педесет милиона жртава у Другом светском рату који је започела и водила?

„Ми Немци нисмо довољно свесни да код многих генерација свих наших суседа постоји латентна сумња. Због историјског терета и географског положаја, Немачка још годинама неће бити нормална земља. Не сме се заборавити да европску историју карактерише вечна борба периферије и центра. Такође не сме да се заборави да обнова Немачке после Другог светског рата не би била могућа без помоћи западних партнера. Немци зато имају обавезу да сада покажу солидарност са другим земљама“, закључује Шмит.

Познати политичар који је остао у сећању по веома конструктивним ставовима на међународној сцени, упозорава, дакле, на опрезност и историјски терет који његову земљу прати због догађаја у 20. веку. У Берлину се то изгледа заборавља.

Двадесет година после

Шта се о паду Берлинској зида и уједињењу Немачке мисли данас у Москви, двадесет година после тог историј-

ског догађаја? Шта је Русија добила, а шта изгубила уједињењем Немачке?

Руски писац, аутор књиге *ЗГВ: ѿрак ѿуи кући*, Михаил Болтунов каже да је Совјетски Савез пола века улагао у Немачку ДР. Градили смо аеродроме, полигоне, просто се не може све набројати. Колико смо новца тамо уложили. Рачунали смо да ћемо од продаје некретнина добити милијарде марака – десет, тридесет, сто милијарди. На крају ни смо добили ни пребијене паре. Полувековно држање најмоћније армијске групације на територији Немачке ДР коштало нас је веома много. Али још је више коштао полувековни мир у Европи. Наравно, свака земља која је учествовала у уједињењу Немачке имала је своје интересе – и Америка, и Велика Британија, и Француска па и Совјетски Савез. И ко је највише добио уједињењем? Немачка је данас најјача држава у Европи. А ко је највише изгубио? Па, Совјетски Савез. Иако је био један од иницијатора уједињења, иако је поседовао међународни приоритет, наше руководство изгубило је по свим тачкама. Русија се нашла у окружењу НАТО пакта. Горбачов је губио једну позицију за другом. Сада, ако се нешто деси и са Белорусијом и ако она уђе у НАТО, туђи тенкови „подупираће“ зидове смоленске тврђаве.

Болтунов каже да је британска премијерка Маргарет Тачер својевремено изјавила да британска армија треба да остане у Немачкој да би немачки народ подсетила на злодела фашизма. Зашто смо због уједињења Немачке ми морали да евакуишемо своју војску? Могли смо је, на крају крајева, смањивати и постепено евакуисати. Американци су свој контингент од 60.000 војника постепено повлачили седам година, а Французи 50.000 војника за четири године. А ми смо за четири године евакуисали – пола милиона војника. Ми нисмо одлазили из Немачке, ми смо просто – бегали, закључује Болтунов. И не само то. Наши војници и официри враћали су се, а да у рођеној земљи нису имали

ништа, чак ни нужни смештај. Зар је наша армија морала да бежи из земље коју је победила у рату који нам је био наметнут и у коме смо поднели огромне жртве?

Званична Москва се данас, двадесет година после догађаја, веома уздржано и дипломатски учтиво односи према уједињењу Немачке. Москва је послала куртоазне честитке немачким руководиоцима поводом јубилеја, оценивши тај догађај као значајан не само за немачки народ него и за међународну заједницу. Званичници констатују да је Русија у уједињеној Немачкој добила значајног и сигурног партнера уз опаску да је Немачка данас најзначајнији економски партнер Русије у Европи и међу најзначајнијим у свету. Један од доказа је гасовод „Северни ток“ који су руски председник Дмитриј Медведев и немачка канцеларка Ангела Меркел пустили у рад 8. новембра 2011. године, на јубилеј уједињења Немачке. Гасовод кроз Балтичко море, дуг 1.224 километара и капацитета 27,5 милијарди кубика гаса годишње, снабдеваће Немачку и друге западне земље руским гасом. Године 2012. биће изграђен и други крак истом трасом. Тиме ће бити избегнути ризици у снабдевању који су се јављали због неспоразума Русије с једне стране и Украјине и Белорусије с друге, кроз које је пролазила једина линија гасовода за европске земље.

Ово је књига првенствено о Русији, али и о другим субјектима међународне заједнице који су на било који начин повезани са Русијом. А Немачка и њено уједињење то свакако јесу. Зато сам и сматрао потребним да опишем неке од битних чињеница око уједињења Немачке јер је тај догађај – без сумње један од најважнијих у прошлом веку – у тесној вези са каснијим општим европским па и светским збивањима као и са процесима на просторима бившег Совјетског савеза. И обратно. На то ме је навела и чињеница да сам био лични сведок рушења зида и уједињења Немачке, јер сам управо у то време боравио у Берлину као стал-

ни дописник Танјуга. О тим догађајима носим личне успомене и сећања која су тако упечатљива да никада неће избледети.

Свакако би било погрешно мислити да је уједињење Немачке довело до распада Совјетског Савеза. Тај процес текао је готово истовремено и био део општег светског престојавања. И за једно и за друго били су створени многи услови. Многи аналитичари данас тврде да у околностима какве су владале крајем осамдесетих година прошлог века и у историјским условима који су били створени, крах социјализма и комунизма био је неминован, а распад источног блока и водеће државе у њему – Совјетског Савеза, логичан историјски исход. Да ли је то баш тако? Поставља се и питање – да ли је све морало да тече како је текло, да ли су ломови за једну страну – Совјетски Савез и неке друге источноевропске земље – морали да буду тако болни и са тако драстичним последицама?

Сматрам да садржина претходних страница оправдава моју намеру да књигу о Русији почнем кратком причом о – Немачкој. Иако сам о свему томе доста писао у претходним књигама, ни овога пута нисам могао да изоставим те догађаје, јер их сматрам кључним за оно што ће се десити касније. То су догађаји којима се мењала политичка карта Европе па у доброј мери и прекрајала судбина света.

Августовски пуч 1991.

А сада да се вратим основној теми, Совјетском Савезу и Русији.

Подсетио бих на још један веома битан догађај који је изазвао, и још увек изазива полемике, а везан је за почетак распада Совјетског Савеза. Догађај који многи сматрају уводом у распад Совјетског Савеза и који је злокобно наговештавао тај распад.

У другој половини августа 1991. (19–22. август) неколико војних и политичких личности из највишег совјетског руководства формирало је Државни комитет за ванредне ситуације (руска скраћеница ГКЧП). Били су то цивилни и војни руководиоци који се нису слагали са политиком тадашњег лидера Михаила Горбачова и који су покушали да преузму власт. За тих неколико дана, ређали су се догађаји који су потресали Совјетски Савез и изазвали огромно интересовање у свету. По многим оценама, била је то увертира распада Совјетског савеза. Августовски пуч, констатују аналитичари у Москви, учинио је неизбежним распад Совјетског Савеза чији су оквири почели да пуцају по свим шавовима.

Још 17. августа, будући чланови ГКЧП на једном затвореном састанку у гостинској просторији КГБ договорили су се да се 19. августа формира Државни комитет за ванредне ситуације, заведе ванредно стање и затражи од Горбачова или да потпише одговарајући указ, или да поднесе оставку и преда пуномоћја потпредседнику ГенADIЈу Јанајеву. Јељцина је требало задржати на аеродрому Чкаловски надомак Москве по његовом повратку из Казахстана и принудити га да разговара са министром одбране Дмитријем Јазовим. О даљим дејствима одлучило би се у складу са резултатима овог разговора.

Дан касније, на Крим су одлетели представници комитета да би разговарали са Горбачовим који се одмарао у Фаросу. Од њега је захтевано да се сагласи са завођењем ванредне ситуације, али се он није сагласио. Истога дана, у председничкој дачи у Фаросу биле су прекинуте све везе са спољним светом, укључујући и канал који је обезбеђивао управљање стратешким нуклеарним снагама земље.

Да подсетим: у ГКЧП ушли су потпредседник ШСР-а ГенADIЈ Јанајев, министар унутрашњих послова ШСР Борис Пуго, министар одбране Дмитриј Јазов, председник КГБ Владимир Крјучков, први заменик руководиоца Саве-